

Gravmonument i en känslans trädgård, sinnebilden för Père Lachaise. Förgrundens hästkastanj har ett lövverk som ger det rätta dunklet för en upplevelserik vandring mellan ljus och skugga. Redan under romantiken blev kyrkogården ett vallfärds mål. Hit tog man sig för att komma närmare sina dolda sidor. Smärtan och tragiken blev något vackert.

Sedan tillkomsten har katakomberna fascinerat. Den 2 april 1897 kunde spänningssökare bege sig hit ned för en nattlig konsert med Chopins Begravningsmarsch och Camille Saint-Saens Danse Macabre.

Rapport från SKKF:s och FSK:s studieresa till Paris:

Den eviga vilan och dödens moderna rekvisita

Varför är träden och grönskan så grundläggande i vår föreställning om vad en kyrkogård ska bestå av? Vad var tanken med alla skötselavtal för "evig tid" som upprättats på svenska kyrkogårdar? Dessa och andra frågor fick sin förklaring under dagarna i Paris.

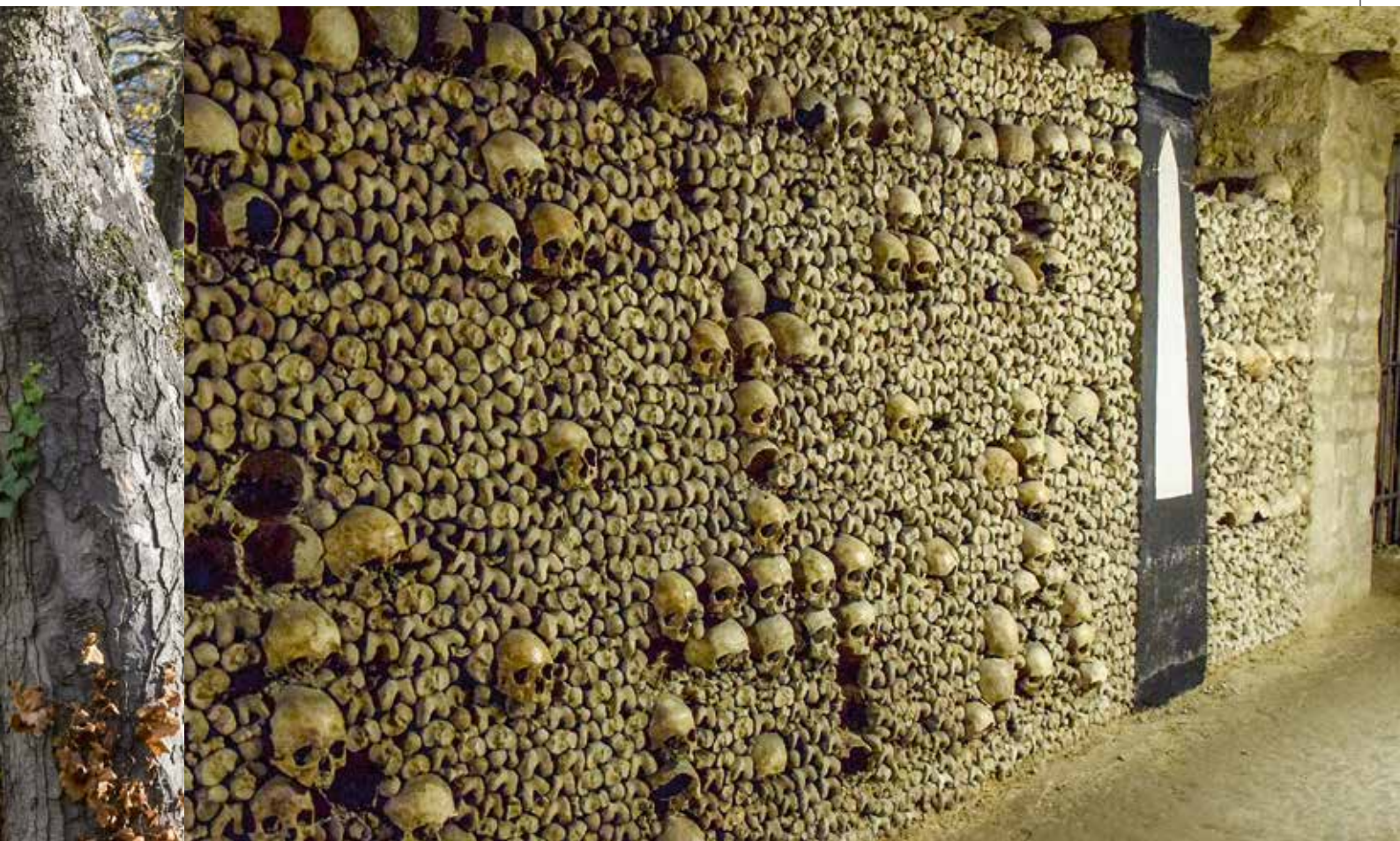
”Men Paris är äldre än så och vandringen nere i katakombernas djup kunde vi göra tack vare romarnas kalkbrytning där för nästan 2000 år sedan.”

Första dagens besök i Sainte Chapelle, det Heliga kapellet i det gamla kungliga palatset, tog oss till medeltiden. Ljuset som silades genom de högresta go-

tiska glasfönstren – hållna som de förnämsta i världen, träffade oss på samma sätt som det måtte träffat kung Ludvig IX, när han på 1200-talet lät bygga kapellet

för sina relikier, Kristi törnekrona och trettiotalet andra.

Men Paris är äldre än så och vandringen nere i katakombernas djup kunde vi göra tack vare

romarnas kalkbrytning där för nästan 2000 år sedan. Numera besöks gruvgångarna av en aldrig sinande ström turister som liksom vi, vill förstå något om en annorlunda begravningsplats med lämningar från cirka sex miljoner människor.

Nere i katakomberna närmar vi oss en del av svaren på frågorna som ställdes inledningsvis. Under två år på 1780-talet tömdes Paris kyrkogårdar på kvarlevorna från över 600 års gravsättningar. De fraktades till katakomberna i kärra efter kärra nattetid för att inte uppröra parisarna.

Den drastiska åtgärden var en rationell lösning på en ohållbar situation. Kyrkogårdarnas gemensamgravar var fyllda, bokstavligen till bristningsgränsen då intilliggande källarmurar bröt samman och ångor som orsakade sjukdom vällde in. I många årtionden dessförinnan hade

upplysningens och vetenskapens företrädare, med Voltaire i spetsen, visat på riskerna och redan 1765 fastställdes krav på att kyrkogårdarna skulle flyttas utanför staden, vilket dock inte efterlevdes av parisarna.

Den nya underjordiska begravningsplatsen invigdes 1786. Tilltalande fri från religiösa associationer återkopplade den till ett av antikens gravskick. I början lades skeletten huller om buller och framträdde som förfasande bilder av död och ödeläggelse. Först 1810–1811 arrangerades det konstnärliga men makabra staplandet av kranier och benknotor som vi ser idag.

NYA BEGRVNINGSPLATSER

För att ta hand om alla avlidna i det växande Paris på ett praktiskt och hygieniskt, men också värdigt sätt anskaffades mark för tre nya begravningsplatser utanför staden. Den största av

dem, Père Lachaise, invigdes 1804. Det utvalda läget på en höjd sörjde för att vindarna kunde föra bort farliga odörer. Med träd, slingrande gångar och spridda gravmonument på gräsklädda marker skapades en viloplats i en innerlig natur som också kunde mana fram frid och acceptans hos de efterlevande.

TRÖSTGIVANDE GRÖNSKA

Att låta grönskan skapa stämningar som bjuder till eftertanke och ger lindring i sorgen var tidens nya idéer. Att de hade bärkraft visas av att vi fortfarande, tvåhundra år senare, ser begravningsplatsen som en

Uppmaningen vid ingången till den underjordiska begravningsplatsen lyder "Stanna upp, detta är dödens rike" - en hälsning om att vi inte ska glömma bort att vi är dödliga.

DÖDENS MODERNA REKVISITA

På den stora begravningsmässan, Funéraire Paris 2017, riktades blicken framåt. Rekvisitan kring död och begravning är trendkänslig och nya urn- och kistmodeller gav impulser att ompröva invanda föreställningar.

Urna

Eko-trenden är tydlig, här med urnor av papp.

Kista

Kista som kan smyckas med texter och illustrationer.

Urna av sand

Urnor av salt och sand som löser upp sig i kontakt med vatten, t ex för spridning av aska till havs.

Makarna Pigeon nedbäddade för den eviga vilan. Gravminnet över uppfinnaren av Pigeon-lampan är ett av de mer säregna på Montparnasse. En ros av porslin på ett gammalt gjutjärnskors blir en bild av melankoli. I Paris lever många kineser. De som har möjlighet skaffar sig gärna en gravplats för 15 000 € och ett gravmonument.

tröstgivande grönskande park. Père Lachaise kom att bli tidens mest kända förebild på området, även internationellt.

Under upplysningen och romantiken söktes även efter nya förhållningssätt till döden. Bort från barocktidens kristenhet som dyrkade den skrämmande och ångestfyllda döden, till antiken och en tolkning av dess syn på döden som en evig sömn utan smärta. Den moderna människan skulle sova tryggt på den eviga vilans fält. Begravningsplatsen sågs som en del av det omgivande vidsträckta landska-

pet och blev därigenom också en gestalt av det oändliga.

Här hittar vi tankestoffet bakom de gamla skötselavtalen "för evig tid" som många sentida kyrkogårdsförvaltare vändats över.

VÄRDIGHET FÖR ALLA

För den nya värdsliga kyrkogården slog den religionsneutrala benämningen "Koimeterion" (grekiska för "den stora sovplatsen") igenom, som finns kvar i till exempel engelskans "cemetery" och franskans cimetièr. I den nya ordningen fanns också sociala

jämlikhetssträvanden och en idé om värdig begravning även för vanligt folk. Alla skulle köras till graven med en hästdragen vagn och inte som tidigare riskera att lämnas utan uppsyn utanför ett värdshus av bärare som tog sig en styrketår. Alla skulle gravsättas i en egen gravplats på enkelt djup och i en egen kista, inte som tidigare utlyft ur den offentliga transportkistan och lagd i en massgrav, lager på lager.

TEXT OCH FOTO: MONICA SANDBERG
HUVUDREFERENS: DE DØDES HAVER
AV ANNE-LOUISE SOMMER, SYDDANSK
UNIVERSITETSFÖRLAG, 2003